

מבט על, גיליון 743, 3 בספטמבר 2015

הימנעות הודו בהצבעה במועצת האו"ם לזכויות אדם: מה המשמעות עבור יחסי הודו-ישראל?

קרטיקיה באטרה

במהלך לא אופייני לעמדתה ארוכת השנים בסוגיה הישראלית-פלסטינית, הודו בחרה להימנע בהצבעה על החלטת מועצת האו"ם לזכויות אדם מה-3 ביולי 2015, המגנה את ישראל על ביצוע "פשעי מלחמה לכאורה" במהלך העימות שהתחולל ב-2014 בעזה. באופן מסורתי, הודו כמעט תמיד תומכת בהחלטות המגנות את ההפרות לכאורה של ישראל כלפי הפלסטינים, אולם הפעם נמנתה על חמש המדינות שנמנעו (ארבע האחרות היו קניה, מקדוניה, אתיופיה ופרגוואי). מתוך שאר 42 החברות במועצה, 41 הצביעו בעד ההחלטה ואילו ארצות הברית הייתה היחידה שהתנגדה. המהלך עורר תגובה מיידית בחוגים הפוליטיים הבינלאומיים והמקומיים והשערות סביב שינוי אפשרי בעמדתה של הודו בסכסוך הישראלי-פלסטיני.

להגנתה טענה ממשלת הודו. כי הימנעותה בהצבעה נבעה מהעובדה שההחלטה כללה אזכור של מעורבות בית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC). ממשלת הודו הבהירה בהצהרה הרשמית שהוציאה, כי הואיל ואינה צד באמנת רומא של 1998. הגישה ה"כללית" שהיא נוהטת. היא להימנע "בכל פעם" שהחלטה של מועצת האו"ם לזכויות אדם מתייחסת ישירות ל-ICC, וכי היא עדיין תומכת במטרה הפלסטינית. שבוע בלבד לאחר מכן. ב-10 ביולי. במה שנראה כמהלך מאזן נוסף. חתמה הודו על הצהרת מדינות ה-BRICS (ברוסיה), הדוחה "...את פעילותה המתמשכת של ישראל בהתנחלויות בשטחים הכבושים, אשר מפרה את החוק הבינלאומי, חותרת באופן חמור תחת מאמצי השלום ומאיימת לפגוע ברעיון של פתרון שתי המדינות".

אכן דומה שאלו הם איתותים מבלבלים בכל הקשור ליחסים בילטרליים המיועדים להתפתח לכדי שותפות כלכלית ואסטרטגית חזקה. עם זאת, התנהגות זו טיפוסית למצבה הרגיש של הודו. למרות שממשלות הודו לדורותיהן שמרו על קשר איתן עם ישראל, הן מתקשות לתמוך בה בפלטפורמות בינלאומיות ומוצאות עצמן מחויבות למטרה הפלסטינית מסיבות היסטוריות ומוסריות. חלק מההחלטות הושפעו גם מהפוליטיקה הפנימית במדינה, שמתגוררים בה מעל 0.17 מיליארד מוסלמים (על פי נתוני מפקד תושבים של 2011), אשר הסנטימנט שלהם מהווה מקור לחשש פוליטי גדול עבור כל ממשלה מכהנת. הודו נאלצה גם לפייס את איראן – עוד בעלת-ברית אסטרטגית מרכזית במזרח התיכון, ואת העולם הערבי בכללותו, מתוך רצון למנוע עמדה ערבית עוינת לסכסוך שלה מול פקיסטן בסוגיית קשמיר.

למרות שהאילוצים הבינלאומיים המופעלים על הודו נותרו על כנם, מבחינת יחסי הפנים במדינה המצב הנוכחי שונה. הבחירות הכלליות של 2014 חוללו הפתעה, לאחר שלראשונה מזה 25 שנה קמה בהודו ממשלת רוב (בניגוד לקואליציות, שהיו מורכבות ממפלגות קטנות יותר אשר נשענו על קהל מצביעים מוסלמי נאמן). העובדה שמפלגת הימין הגדולה של הודו 'בהרטייה ג'נאטה', בראשותו של נרנדרה מודי, נחלה ניצחון סוחף, מטה את הכף לטובת היחסים בין ישראל להודו. זאת משום שהמנהיג הכריזמטי מודי, בתקופת כהונתו כמושל גווא'אראט (מדינה במערב הודו), חיזר באינטנסיביות אחר השקעות ישראליות ושמר על יחסים חמים עם ממשלת ישראל. מיד עם היוודע התוצאות הסופיות שלפיהן התמנה לראש הממשלה הבא של הודו, ראש הממשלה בנימין נתניהו התקשר אליו וברך אותו על ניצחונו. מאז, למרות ההצבעות של הודו נגד ישראל במועצת האו"ם לזכויות אדם ביולי 2014 ובמאוס 2015, ההתחממות הפומבית ביחסי שתי המדינות מתאפיינת במגמת עלייה. בספטמבר 2014, נפגש ראש ממשלת הודו מודי עם ראש הממשלה נתניהו במהלך מפגש העצרת הכללית של האו"ם. בנובמבר 2014 ביקר שר הפנים ההודי רג'נת סינגה בישראל, ובפברואר 2015 נערך ביקור

גומלין של שר הביטחון משה יעלון בהודו. ביוני 2015 הוכרז שראש הממשלה מודי עתיד להיות ראש הממשלה הראשון של הודו שיבקר בישראל.

על רקע דברים אלה, אך הגיוני לקשר בין הימנעותה של הודו בהצבעה במועצת האו"ם לזכויות אדם לבין ההתחממות הפומבית ביחסים. אפילו ההסבר הרשמי של ממשלת הודו לגבי אזכור בית הדין הפלילי הבינלאומי אינו נאמן לעובדות. בכמה וכמה מקרים בשנים האחרונות, הודו הצביעה בעד החלטות שכללו התייחסות ישירה ל-ICC: פברואר 2011 (לוב); מארס ויוני 2012 (סוריה); ואוקטובר ודצמבר 2012 (מאלי). למעשה, ההימנעות בהצבעה הייתה תוצאה של דיאלוג בין שתי הממשלות שהתקיים בדרכים הגבוהים ביותר. עיתון הארץ דיווח ב-2 ביולי 2015, כי ראש הממשלה נתניהו דיבר עם ראש ממשלת הודו מודי, עם נשיא קניה ועם ראש ממשלת אתיופיה, וביקש מהם להימנע. העיתונאי והפרשן הפוליטי הידוע סידהרתא ורדרגין, שכותב ב-The Wire, רמז לכך שהשיחה עם נתניהו נעשתה על רקע הצבעותיה של הודו נגד ישראל בסוגיות פלסטיניות וסוריות, במפגש מועצת האו"ם לזכויות אדם, שנערך במארס 2015.

לאור זאת, הדרך הנכונה ביותר לפרש את הצהרת מדינות ה-BRICS, היא שצעד זה נועד לפייס גורמים מרכזיים אחרים בזירה. אחד מהם הוא איראן, שראש ממשלתה חאסן רוחני נפגש עם ראש הממשלה מודי במהלך מפגש הפסגה המשותף למדינות ה-BRICS ולארגון שנגחאי לשיתוף פעולה (SCO), שהתקיים ב-אופה. חברות נוספות בקהל היעד היו סין ורוסיה, שזקוקו להבטחה, כי למרות התפתחויות אלה, הודו אינה מעוניינת להצטרף באופן מלא לציר הגיאו-אסטרטגי בהובלת ארצות הברית. גורם אחרון, אם כי הרבה פחות רלוונטי, הוא הבחירות האזוריות הצפויות במדינות המכריעות ביהר (2015) ובנגל המערבית (2016), שמאופיינות באוכלוסיות מוסלמיות גדולות למדי וייתכן שתרכיב גם הן למהלך מאזן זה.

ישראל תיאלץ כנראה להסתפק בתמיכה לא-עקבית של הודו בסוגיות השנויות במחלוקת, במקביל לדינמיקה המשתנה כפי שפורט לעיל. ממשלתו של מודי מציעה לישראל הזדמנות לקשרים הדוקים יותר בין שתי המדינות, הודות להיותה מאופיינת במטען אידיאולוגי מינימלי שיפריע לכך. גם כאשר המתנגדים בהודו מצביעים על חששות לגיטימיים מפני קירבה גלויה בין הודו לישראל, עדיין ניתן לנצל חלון הזדמנויות זה, כדי להבטיח יתרונות הדדיים. לישראל יש אינטרסים כלכליים ברורים בהודו, אך גם האינטרסים האסטרטגיים של הודו במזרח התיכון הסוער יקבלו מענה הולם מקשרים חזקים יותר עם ישראל, שנמנית על המדינות הספורות, שלא היו מעורבות באיומים הביטחוניים שסחפו את האזור. ייתכן שמדובר בתחילתה של מערכת יחסים אשר בניגוד לעבר, אינה זקוקה למעטה כבד של חשאינות להסתרת השיתוף ההדדי.

קרטיקיה באטרה הוא בוגר בית הספר ע"ש פלטר למשפט ודיפלומטיה באוניברסיטת טפטס (The Fletcher School of Law and Diplomacy at Tufts University)